

NIEUWSBRIEF

NUMMER 2

APRIL 2013

HET BEHOUDEN WAARD

Je ontkomt er niet aan. Waar je ook loopt in ons dorp, het verleden is tastbaar. Soms letterlijk, soms wat meer op de achtergrond. Huizen, straten, rivieren, wijken: ze staan of lopen er niet zomaar; ze geven allemaal (al is het alleen al in de benaming) min of meer blijk van een historische setting. De Peulenstraat met de Oude Kerk, de Giessen, de Dam, de Kaai, Giessendam-West, de Rivierdijk, de polders, het station...

Soms moet je eens een 'andere bril' opzetten en zo naar je dorp, je gewone dagelijkse leefomgeving kijken. Wedden dat er heel wat te zien is? Dingen die je misschien nog nooit opgevallen waren? Met deze nieuwsbrief reiken we u vast het montuur aan, en af en toe leggen we iets onder het (vergroot)glas. We hopen dat u zodoende of zo nodig een andere kijk krijgt op bepaalde zaken. Want misschien bent u wel aan sterkere glazen toe...

Liesbeth Leenman, redactie.

Bij de ingebruikname van de reparatiewerf maakte het toenmalige personeel deze plastic; laten we er zuinig op zijn...

OPMERKELIJK

Voor het station, tussen 't drukke verkeer liepen een dame en een heer.

Zij zagen slechts planken,
zegen toen moe op de banken,
want zij konden niet meer op of neer.

Is dit nu ons spoorwegstation of is dit het 'Planken Wambuis'?

NIEUWEWEG-PROBLEMEN

Zo'n kleine honderd jaar terug, in het begin van de jaren twintig, voelde de toenmalige gemeente Hardinxveld expansiedrang. In navolging van wat er in Boven-Hardinxveld al aan dwarsverbinding vanaf de dijk was, in de vorm van een Buldersteeg, is in Neder-Hardinxveld de Nieuweweg aangelegd. In 1902 was de Woningwet aangenomen, op basis waarvan gemeenten moesten zorgen voor voldoende sociale huisvesting. Na twee decennia van uitstel eiste het Rijk ook op het platteland praktische invulling. Er werden aan beide wegen, zowel Boven als Beneden huurwoningen gebouwd. Decennialang zouden ze in de volksmond 'de gemeentehuizen' gaan heten.

Die eerste Nieuweweg bestond uit een rijpad, met aan één kant een sloot. Toen er huizen aan de kant met de sloot werden gebouwd kwamen er brugjes. Mooie brugjes, waarvan de meeste als twee druppels water op elkaar leken. Er waren eigenlijk twee soorten brugjes. Gewone, een wat rond lopende betonnen plaat met aan beide kanten een ijzeren leuning van hoekstaal. Luxere met een betonnen plaat en betonnen lage leuningen. Het soort brugjes waarvoor anno 2013 in het Hollandse veengebied gemeenten de status van waardevol erfgoed hebben aangevraagd. Voor - bewaking van - behoud en beheer is er een Stichting Brugjesbehoud.

Ineens bleek dat ook in Hardinxveld-Giessendam de wereld niet stil stond. Er kwam meer verkeer. De Nieuweweg werd een doorgaande weg, vooral na de aanleg van de rijksweg in de jaren dertig en veertig. Er moest van alles gebeuren. Dat alles gebeurde vooral ad hoc. Plotseling werd de naastgelegen sloot als hinderlijk ervaren. Er kwam een rioolpijp voor in de plek. Die achteraf heel wat meer hoofdbreken kostte dan die sloot. De weg werd breder. Er ontstonden parkeerproblemen, vooral aan de noordkant van de Nieuweweg. Parkeerchaos viel ons ten deel.

De Nieuweweg was ontstaan als een van de eerste uitbreidingswijken van Neder-Hardinxveld. In die begintijd dacht niemand aan doorgaand verkeer. Langs de dijk was het intussen aardig volgebouwd en een zichzelf respecterende overheid zoekt expansie: uitbreiding. Waar de naam Nieuweweg vandaan komt is duidelijk. Toen hier in de jaren dertig de eerste huizen werden gebouwd, woonden er in elk huis meer dan vier mensen. Dat is nu nog meer net twee. Bijna gehalveerd dus. In diezelfde jaren dertig waren

er in ons land 70.000 auto's. Nu zijn dat er meer dan 3.500.000. Dat zijn er 50 keer meer! Koppelen we beide ontwikkelingen, dan praten we over 100 keer meer 'problemen' op hetzelfde stukje weg.

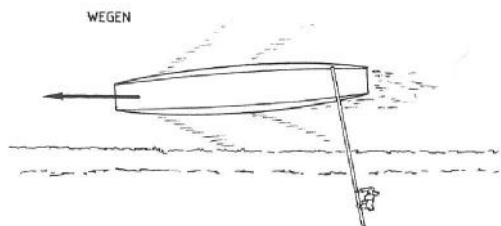
Gelukkig rijden niet al die auto's tegelijkertijd. Gereden zal er zeker niet kunnen met zoveel auto's op de weg. En dat is nu juist wat de bevolking van Hardinxveld-Giessendam dagelijks ervaart: teveel auto's op de (Nieuwe)weg. Een oplossing bleek niet eenvoudig. Een aantal bewoners werkte mee en maakte een parkeermogelijk op eigen terrein. Niet altijd een fraaie oplossing, dat blik in de voortuin, maar het hielp wat. De gemeente maakte het mogelijk om aan beide kanten te mogen parkeren. Dat hielp ook wat, maar zorgde wel voor een nieuw probleem. Wandelaars hebben hinder van de op het trottoir geparkeerde auto's en kunnen als ze in het gezelschap zijn van een kinderwagen, rolstoel of rollator niet verder. Ze moeten van het trottoir afdalen naar de rijweg en zich tussen het voortrazende (snel)verkeer begeven in de hoop dat ze zonder kleerscheuren ergens verderop dat trottoir weer kunnen beklimmen. Automobilisten razen ter plekke met ingetrokken zijspiegels langs elkaar, in de hoop dat ze de ruimte voor zich net voldoende hebben ingeschat. Welvaart heeft ook zijn schaduwkanten.

STRAATNAMEN

Ooit was Buitendams vol boerenbedrijvigheid met 'huis-ter-om-op' een boerderij. Van deze boerencultuur is (helaas) heden ten dage niets meer over. Wat er aan herinnert zijn de namen van de straten, die gelegen zijn in het gebied waar vroeger de boer en zijn knecht de koeien molken en het hooi van het land haalden: Giessendam-West, in de volksmond ook wel Westwijk. In deze rubriek een straatnaam uit- en toegelicht.

Deze keer: het **WEEGPAD**. Van oorsprong was dit een pad langs het water, waarlangs men een vaartuig kon wegen. Dat wil zeggen het, met een boom (stevige ronde stok) vanaf de wal, voortduwen van een vaartuig. Hoofdzakelijk werden hiervoor kleine open vaartuigen in gebieden met smalle sloten en vaarten gebruikt.

Een voorbeeld van zo'n open vaartuig is de schouw, die gebruikt werd 'voor het overzetten van personen, dieren en goederen'.

Heden ten dage is er een keurig bruggetje, dat het Weegpad met het Weideveld verbindt, en personen, dieren en goederen overzet. Als men daar een open vaartuig ontwaren zal, is dat hooguit een rubberbootje met spelende kinderen; de schouw is verderop in de wijk gestrand...

DE K(R)ONING EN DE BOOM

Lang geleden leefde er in een land een lieve prinses. Op zekere dag, in 1898, werd zij gekroond tot koningin. In het hele land was het feest en in iedere gemeente werd er ter ere van dit blijde feit een herinneringsboom geplant. Dit vond men een mooie inzetting en toen 50 jaar later haar dochter de troon besteeg, werden overal in het land weer bomen geplant.

Zo ook in 1980, toen de volgende koningin ingehuldigd werd. Weer werden er mooie, sterke bomen geplant ter eeuwige nagedachtenis aan deze prachtige feiten en koninginnen.

Nu was er in dat land een gemeente, die verzuimde een hekwerk om de bomen te zetten. Zo kon het gebeuren dat na verloop van lange jaren de ene na de andere Koninginneboom ondoordacht door de bijl werd geveld... Toen kwam er een koning in het land. Hij werd gehuldigd samen met zijn koningin, op een blijde dag in april 2013. Ook de gemeente-zonder-kroningsbomen vierde uitbundig feest! Er werd een soort aubade gehouden in de kleinste kern, en met zekere trots werd daarbij een Koningsslinde geplant op een mooie, centrale plek, langs een doorgaande weg midden in het dorp.

Driewerf hoera!, nu zij weer gemeente-met-kroningsboom was! De wens van een hekwerk erom-

heen werd nog niet meteen vervuld, maar dat was een kwestie van wachten op een goede fee... En voortaan sprak ieder die de boom fier zag groeien en bloeien de wens uit dat deze boom, evenals het mooie koninklijk paar, tot in lengte van dagen stand mocht houden...

Zo hoort het...

VERGETEN WOORDEN

Een borstrok is een extra warm kledingstuk, dat vroeger in koude periodes gedragen werd. Over het hemd, maar onder het overhemd of de trui. Qua uiterlijk lijkt dit stuk onderkleding het meest op een extra lang (tot over de billen vallend) hemd. Het heeft korte of lange mouwen en is meestal gebreid van wol of jaeger, een mix van wol en katoen. Dat laatste kriebelt minder dan wol.

Het dragen van wollen borstrokken werd in het algemeen vanwege het kriebelen als niet prettig ervaren, ook met een gewoon hemd eronder. T-shirts bestonden nog niet, maar dat zou een enorme opluchting zijn geweest.

Vooral kinderen hadden niets te kiezen en kregen een borstrok aan zodra het buiten begon te vriezen. Vaak werd dan ook een wollen of jaeger onderbroek tevoorschijn gehaald, al dan niet met pijpjes.

Meisjes leerden vroeger van huis uit om borstrokken en wollen onderbroeken te breien. Om extra warmte te geven, werden de borstrokken vaak gebreid in de gerstekorrelsteek. Dat kostte wel veel breigaren, omdat er meer materiaal verwerkt wordt. Maar het is ook veel warmer.

Wollen materiaal moet voorzichtig worden gewassen, want anders krimpt het en wordt het kledingstuk hard en viltig. Ze moesten in handwarm water met de hand gewassen worden. Men waste vroeger alleen als het nodig was en het is daarom niet vreemd dat borstrokken weken achter elkaar werden gedragen, voordat ze gewassen werden. Dan was de winter misschien wel voorbij en hoefde alles maar een keer te worden gewassen. In het voorjaar. Wol stoot vuil af en daarom werden borstrokken niet gauw vies. Even luchten en je kon weer lekker warm schaatsen.

In de huidige periode, nu de huizen voldoende verwarmd zijn, worden borstrokken nog nauwelijks gedragen.

UIT HET NIEUWS

Elke zichzelf respecterende gemeente laat zich graag van zijn beste kant zien. Een eerste (goede) indruk is daarbij van het grootste belang! Het is dan ook niet vreemd dat er de laatste jaren heel wat te doen geweest is over de beplanting van de (westelijke) Peulenlaan, de voorheen majestueuze entree van het dorp. Hoge abelen vormden symmetrisch een schaduwrijke omzoming van de laan, terwijl het struweel daaronder menig minder fraai ogende object aan het oog onttrok. Een prachtig decor, een indrukwekkend groen welkom. Bovendien een mooie groene tegenhanger voor het naastgelegen industrieterrein. Helaas, de bomen aan de zuidzijde van de laan hebben vanwege werkzaamheden het loodje moeten leggen. Gelukkig was de gemeente van plan nieuwe bomen aan te planten, maar nu van een ander soort. Wel groen, maar weg fraai evenwicht! Diverse partijen, waaronder de Stichting Dorpsbehoud, hebben hierop gereageerd met de vraag of dit niet anders kon. En jawel, het kan anders! De gemeente gaat weer abelen plaatsen! Zodat Hardinxveld-Giessendam binnen afzienbare tijd weer trots kan zijn op een mooie evenwichtige toegangsweg tot de rest van het dorp. De gemeente heeft zich van zijn beste kant laten zien...

VERBEELDING

Deze keer willen wij het in deze vaste rubriek met u hebben over een beeld dat er niet meer is. Ooit stond bij De Lange Wei, toen de Burgemeester de Boerstichting geheten, een bronzen beeld. Dat beeld is weg, zoek, kwijt. Wie heeft voor ons een foto waarop dat beeld te zien is?

HEIKELIGHEDEN

Rotonde... reclame ...voor het dorp?

Tegenwoordig kun je van alles en nog wat adopteren: kinderen, oma's of geiten in arme landen. Ooievaars, blindengeleidehonden enzovoort. Nieuw fenomeen in adoptieland is het adopteren van een rotonde. Dit is ook doorgedrongen in Hardinxveld-Giessendam. De gemeente heeft drie rotondes, waarvan zij het beheer en onderhoud van het groen aan bedrijven heeft overgelaten. Bedoeling was dat door de inrichting van het middeneiland een creatieve en directe bijdrage aan de uitstraling van de gemeente geleverd werd. Rijd rond (en rond en rond) in Hardinxveld en oordeel zelf of in alle gevallen hieraan voldaan is... Reclame is het zeker.... maar ook voor het dorp?

MIJN DORP- DE ACHTERDIJK

Als kind werd ik eens na een verjaardagsfeestje door een grote gies broer thuisgebracht: 'Jij woont toch op de Achterdijk?' Onbekend met die benaming voelde ik me diep beledigd: hoe durfde hij mijn geliefde, en vooral keurige, Kerkweg een achterbuurt te noemen? Hoewel kinderlijk, was mijn associatie toch

niet zo vreemd. Blijkbaar had de naam 'Achterdijk', waarvan de huidige Kerkweg onderdeel was, toch een wat negatieve bijklank: daar woonde het achtergestelde volk. Vandaar dat er in 1939 een aanwonend raadslid zijn best deed om het gedeelte tussen de spoorlijn en De Dam in Kerkweg te veranderen, en met succes. Hoewel mijn vader zich later, zij het gekscherend, vaak 'Kroon van den Achterdijk' bleef noemen. Wie heden ten dage over de huidige Achterdijk wandelt, zal echter niet gauw aan een achterbuurt denken. Wat een lusthof! Je waant je in een andere wereld, en dat midden in het dorp, en - in mijn geval - op een steenworp afstand van huis. Meteen als je na de spoorbrug het trapje afloopt daalt de rust op je neer. Groen is het codewoord. Knotwilgen, rietkragen, vrolijke zangertjes in het struweel, een smal slingerend paadje, de glinsterende Giessen aan je linkerhand. Verderop door het klaphek (hoera, het is weer open!) over een graskade, met enerzijds vredig grazend vee, en anderzijds perceeltjes met groen(te) en schapen. (Tussen haakjes: ik hoop van harte dat hondenbezitters zich t.b.v. die schapen aan de aanlijnregels houden, zodat het hek niet wéér dichtgaat!). Na dat gedeelte verandert de naam tijdelijk in Giessenzoom, maar verderop loop je gewoon weer over de Achterdijk, totdat je bij het 'Duvelsheultje' in Neerpolder komt. Daar houdt hij op. Zo'n kleine 3 km om te wandelen of hoe dan ook te genieten. Niet alleen rustig mijmerend, maar soms op een andere manier: zo'n dertig jaar na het verjaardagsfeestje-met-nare-nasmaak vier ik het kinderfeestje van mijn zoon op de Achterdijk. Stoere jongetjes gaan met een heuse schatkaart vol vuur en ijver op zoek naar de piratenschat. En warempel, na wat opdrachten onderweg en flink wat speurwerk wordt de schat gevonden: een kist, half in de grond begraven, beladen met schatten. En laat er nou in de sloot vlakbij net een echt piratenschip aangemeerd liggen die de avonturiers juichend met hun rijke buit naar huis brengt.

Hadden de arme sloebers van de Achterdijk vroeger dat geweten!

Liesbeth Leenman

DE NAAM MERWEDE

Dat waterlopen zich in de tijd ontwikkelen en een andere koers gaan varen is bekend. Dat ook hun namen zich tot een heel andere aard dan hun oorspronkelijke gaan wenden, blijkt wel uit 'het geval' de Merwede. De rivier - en dus de naam - Merwede ontstaat plotsklaps bij Slot Loevestein. Waar Waal en Maas tezamen komen (en Gorcum rijst van ver...). Op de historische grens tussen Gelderland - Gelre - en Holland. En bij Dordrecht (Hollands oudste stad) verdwijnt die naam ineens weer. Maar dit laatste is pas van de laatste eeuwen. Vroeger lag Vlaardingen aan de Merwede.

We kennen drie rivieren 'de Merwede': de Boven-Merwede, de Beneden-Merwede en de Nieuwe Merwede. De laatste is geen rivier, maar een tussen 1861 en 1874 gegraven kanaal om het telkens weer van boven komende hoge rivierwater van de Merwede snel af te kunnen voeren.

Toen het gebied van de Merwede haar loop heeft gekregen, was het een grillig onbegaanbaar moerasgebied. Hier stroomden het water dat door de Maas en de Rijn uit de zuidelijke gebergten werden aangevoerd vrijelijk richting zee. In de naam Merwede zitten twee woorden die de betekenis aangeven. Mer (= meer) wat hier moerassig water betekent. En wede is een middeleeuws woord voor bos (wede = woud). Dit gebied was eertijds een moeras. Er groeide veel bomen en struiken. Dat past volledig in het beeld van een onontgonnen deltagebied, waar het water de vrije loop heeft.

Een andere lezing geeft aan dat Merwede komt van Merowe, wat wijde stroom betekent. De Merovingische dynastie zou zijn naam hieraan hebben ontleend. Ik waag echter te betwijfelen dat dit laatste juist is. Wat hebben die in de vijfde tot de achtste

eeuw in Noord-Frankrijk regerende vorsten te maken met onze rivier? Maar het zou kunnen dat dit later onder Karel de Grote tot dienende hofmeiers gedegradeerde koningsgeslacht iets in de Noordelijke Nederlanden te zoeken had.

Rond 1025 moet de loop van de Merwede zijn veranderd, toen de rivier een vast stramien begon te krijgen. Dit laatste blijkt uit aantekeningen van de vroegmiddeleeuwse Benedictijner kroniekschrijver Alpertus van Metz. Die verandering van moerasbos in een vaste rivier kon wel eens te maken hebben met de toen begonnen ontginning van het gebied. Ver voor de Europese gedachte was het gebied al Europees. Simpelweg omdat landen ontbraken. Wat nu West-Europa is groeide qua bevolking gestaag en die bevolking moest voedsel hebben. Daarom besloten de Dordtse graven, die ons gebied als hun achterland in eigendom hadden, en de Utrechtse bisschop, om langs de Merwede de eerste polders aan te leggen. Om te voorkomen dat die telkens onderstromden werden er dijken gemaakt. Toen nog lage kleine dijkjes. Daarmee was de vaste rivierloop een feit.

De Beneden-Merwede had bij de schippers vroeger een bijnaam: Noordendiep. Die naam is in de volksmond ontstaan omdat de schippers die van boven kwamen varen en de Beneden-Merwede op wilden, bij Boven-Hardinxveld 'noord' aan moesten houden. Ze kwamen dan in een ten opzichte van de zojuist gepasseerde Boven-Merwede relatief smalle rivier, waar ze goed moesten uitkijken.

Dick de Jong

Mooi zo'n door gebrek aan onderhoud verweerde schuur.

INDUSTRIEEL ERFGOED

Bijna allemaal verdwenen. De restanten van bedrijven langs de dijk. 25 jaar terug stond er nog best wat. Het kon geen weerstand bieden aan de vooruitgang. Want dat is het wat ons mensen drijft: altijd maar streven naar iets meer, iets anders, iets beters. In elk geval iets wat we niet kennen en waarvan we ons niet kunnen indenken wat het effect zal zijn. We plannen van alles, we denken na, we schetsen, we ontwerpen. Maar zeker weten doen we het pas als het er is. Of juist als het er niet meer is. Dat geldt zeker voor de kleine stukjes resterend erfgoed.

Smaken verschillen; twee keer mooi en twee keer ... minder mooi!

PARODIE

Denkend aan Holland
zie ik grauwe rivieren
traag door bedorven
smurrie gaan
rijen onzegbaar
lelijke bouwsels
als etterbuilen
aan den einder staan
en in de verstikkende
veelheid van steden
de kinderen
gesmoord door onszelf.
de lucht is er stank
en de zon is er langzaam
tot grauwe veelkleurige
dampen vergaan
en in alle gewesten
zetten de mensen uit wanhoop
hun walkman weer aan.

Marijke Höwele

DE SEIZOENEN DOOR

De lente komt eraan... volgens deze krokussen.

Het is de hoogste tijd om aan een nest te gaan bouwen. Brrr!

WILT U DE NIEUWSBRIEF OOK GRATIS ONTVANGEN?

STUUR UW E-MAILADRES NAAR

INFO@DORPSBEHOUD.NL

Met de sporen van de winter op het land en ijs in de sloot ontp(rop)pen de katjes zich uit hun warme behuizinkjes.

De welvaart en de lente vechten om een plekje rond de wiel.

COLOFON

Redactie : Liesbeth Leenman
Tekst : Liesbeth Leenman en Dick de Jong
Foto's : Ewoud Klop, Liesbeth Leenman en anderen
Fotobewerking : Ewoud Klop

Secretariaat: Jan Steenstraat 14, 3372 XH Hardinxveld-Giessendam
www.dorpsbehoudhg.nl info@dorpsbehoud.nl